GALERIJA RIKA DEBENJAKA

KANAL
OB SOČI

Ideja telesa

Brane Širca, Črtomir Frelih, Katja Oblak, Sašo Vrabič in Vesna Bukovec.

Vljudno vas vabimo na odprtje tematske razstave z naslovom Ideja telesa, ki bo v petek, 14. novembra 2014, ob 18.30 v Galeriji Rika Debenjaka v Kanalu ob Soči. Razstavljajo Brane Širca, Črtomir Frelih, Katja Oblak, Sašo Vrabič in Vesna Bukovec. Avtorje in njihova dela bo predstavila kustosinja razstave Monika Ivančič Fajfar. Razstava bo na ogled do 5. decembra 2014.

Urnik galerije: torek 10.00–12.00 in petek 17.00–19.00, zunaj urnika pa po predhodnem dogovoru na 051 636 930.

Spletna stran razstave: http://www.artis.si/StiriTeme/IdejaTelesa/IdejaTelesa.html

Brane Širca, rojen leta 1971 v Ljubljani, je leta 2003 diplomiral pri mag. Darku Slavcu in dr. Tanji Mastnak na Visoki šoli za risanje in slikanje v Ljubljani. Je soustanovitelj in predsednik Kulturno umetniškega društva VIČ ter soustanovitelj in vodja umetniške skupine S.K.U.P. Ukvarja se s slikarstvom, grafiko, kiparstvom in asemblažem, vodi grafične in likovne delavnice ter redno razstavlja doma in v tujini. Več o avtorju na www.sirca.org.

Črtomir Frelih, rojen leta 1960 na Nomenju, je na Akademiji za likovno umetnost diplomiral leta 1985, leta 1990 je na isti ustanovi opravil specialistični študij grafike ter leta 1997 magisterij iz likovne didaktike. Je izredni profesor za risanje in grafiko na Oddelku za likovno pedagogiko na Pedagoški fakulteti v Ljubljani. Redno razstavlja, za svoje delo prejema številna priznanja in nagrade, njegova dela so uvrščena v javne in zasebne zbirke. Živi v Radomljah, ustvarja na Nomenju v Bohinju.

Katja Oblak, rojena leta 1975 v Ljubljani, je leta 2008 na ALOU diplomirala iz kiparstva. Je avtorica več javnih del, poleg kiparstva se ukvarja tudi s performansom in videom. Sodeluje s kulturnima društvoma Sestava v Ljubljani in TAAK v Vipavi. V Likovno izobraževalnem centru v Ribnici poučuje kiparstvo. Svoje delo predstavlja na skupinskih in samostojnih razstavah, prejela je več priznanj in nagrad. Živi in ustvarja v Ljubljani. Več na www.katjaoblak.si.

Sašo Vrabič, rojen leta 1974 v Slovenj Gradcu, je 1997 diplomiral iz slikarstva, leta 2001 pa končal podiplomski študij grafike na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani. Pripravlja samostojne in skupinske razstave, video projekcije, sodeluje na festivalih in umetniških rezidencah. Prejel je številna priznanja, njegova dela so vključena v javne in zasebne zbirke. Uveljavljen je tudi v glasbi – kot vokalni prekusionist sodeluje s skupino Perpetuum Jazzile. Več na www.vrabic.si.

Vesna Bukovec, rojena leta 1977 v Ljubljani, je leta 2002 diplomirala iz kiparstva ter leta 2006 opravila magistrski študij na ljubljanski Akademiji za likovno umetnost in oblikovanje. Uveljavlja se na področjih videa, instalacije in risbe samostojno ter v skupini KOLEKTIVA (z Lado Cerar in Metko Zupanič). Prejela je več priznanj in štipendij, bila je finalistka Nagrade skupine OHO (2009 in 2012). V sodelovanju z Metko Zupanič kurira mednarodne razstave in projekcije sodobnega videa. Več na www.vesna-bukovec.net.

Telo je prostor za Človeka

Ta razstava je zasnovana kot prvi del štiridelnega sklopa in nadaljuje linijo skupinskih tematskih razstav, ki jih v Galeriji Rika Debenjaka pripravljamo od leta 2006. Sklop je namenjen raziskavi in prevetritvi klasičnih umetnostnozgodovinskih pojmov. Če smo v preteklih letih raziskovali predvsem medije (sliko, skulpturo, grafiko, fotografijo, ilustracijo in keramiko), se sedaj preusmerjamo na štiri vélike teme, ki so močno zaznamovale umetnostno zgodovino in so pomembne tudi v sodobni umetnosti. Naslovi posameznih razstav nakazujejo določeno vsebinsko prepletenost posameznih razstav in s tem enovitost razstavnega cikla: prvi razstavi z naslovom *Ideja telesa* bodo sledile razstave *Telo sveta*, *Svet stvari* in *Stvar ideje*. Izhajamo namreč iz tradicionalne razdelitve motivov v upodabljajoči umetnosti na portret oz. človeško figuro, krajino, tihožitje in abstraktno oz. konceptualno umetnost.

V ospredju je zamisel, da se predstavijo slogovno in vsebinsko raznoliki avtorski prijemi. Z njimi se gledalcem ponudi razmislek o različnih konceptih v umetnosti in kulturi, pa tudi razmislek o vprašanjih aktualnega prostora in časa. **Brane Širca**, **Črtomir Frelih**, **Katja Oblak**, **Sašo Vrabič** in **Vesna Bukovec** upodabljajo (in uporabljajo) človeško telo za odpiranje številnih likovnih in vsebinskih problematik; odpirajo vprašanja odnosa telesa do prostora, človeka do narave, intimnega do družbenega, telesnega do duhovnega; na gledalca naslavljajo vprašanja o odnosu posameznika do sebe, do drugih in do sveta, ki ga obdaja.

Človeška figura v zgodovini likovne umetnosti uprizarja zgodbe, posreduje metaforične vsebine, pooseblja ideje, beleži portretne podobnosti ali simbolno upodablja družbeni položaj. Lahko je ekspresivna, realistična, abstrahirana ali simbolistična. Sodobni umetniki, ki v svoje delo vključujejo človeško figuro in portret, lahko črpajo iz vseh teh tradicij in vanje vnašajo svoje avtorske vizije. Spajanje tradicionalnega in sodobnega oziroma preizkušenega in inovativnega priča o univerzalnosti govorice umetnosti v prostoru in času.

Brane Širca: Risba v prostoru

Žičniki, ljudje iz žice, so skulpture in hkrati svojevrstne prostorske risbe. Brane Širca uporabi žico kot najbolj osnovno likovno prvino, črto, in z njo zarisuje tridimenzionalne podobe. Z upogibanjem, zvijanjem, vozlanjem in sukanjem žice umetnik oblikuje obraze. To so portreti ljudi, znanci in neznanci, osebnosti iz javnega življenja in umetnikovi intimni prijatelji, zgodovinske in literarne osebnosti. Žičniki so individualizirani; imajo posebne oblike obrazov, obrvi, oči, nosov, ličnic in ustnic, ki so prepoznavni elementi identitete. Portretna podobnost obrazov kaže na to, da gre za upodobitve resničnih ljudi, a vendar so to zgolj njihovi odsevi – obrazi lebdijo v prostoru, podprti le s tanko linijo žice, ki zarisuje mesto manjkajočega telesa.

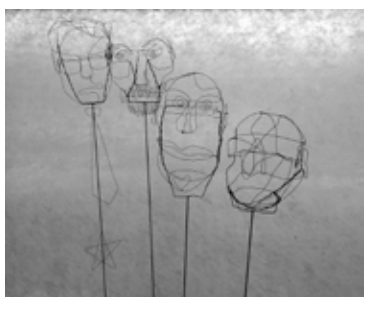

Brane Širca: Žičniki, pocinkana žica, od 140 do 230 cm, 2010 – 2012 (foto J. Klančišar)

Ta skrajna oblika redukcije teles in namerno poudarjanje glave spominja na formule, ki jih je v likovno umetnost vpeljala karikatura, podobne »glavonožce« pa vidimo tudi na otroških risbah. Poenostavljanje in osredinjenost na obraz upravičijo likovni in vsebinski poudarki. Brane Širca se koncentrira na izrazno moč kovinske črte in tako z minimalnimi sredstvi pokaže najrazličnejše značaje ter čustvena razpoloženja: nežnost, strogost, prebrisanost, inteligentnost, neumnost, začudenost, samozavestnost, dobrodušnost in podobno. Nekatere upodobljence opremi s črkami, številkami in znaki, ki učinkujejo kot skrivnostne šifre za prepoznavanje identitet svojih nosilcev.

Mejo med pojmoma skulpture in risbe zabrisujejo tudi senčne podobe Žičnikov, ki se z uporabo reflektorjev ali sončne svetlobe rišejo na galerijske stene. Obrazi, ki se rahlo pozibavajo na koncih jeklenih žic, se odzivajo na navzočnost gledalcev, na njihov dotik. Učinkujejo kot nekakšni mobili – tako uveljavljajo svojo prostorsko prisotnost. Brane Širca je Žičnike že večkrat umestil na ulice in v javne prostore, na podoben način se njihovi obrazi tudi v galeriji pomešajo med obiskovalce. Tako postanejo eni izmed njih in, kljub svoji stilizirani obliki, počlovečeni in poosebljeni.

Še en korak k risbi je Brane Širca storil z upodobitvami Žičnikov na papirju, s katerimi je trajno zamrznil njihove senčne podobe. Igro svetlobe in sence je poudaril z izmenjavo črne in bele barve na rjavi risalni podlagi. Dinamične poteze žičnih skulptur in njihovi trepetavih senčni obrisi se na risbah spremenijo v toge podobe, ki nekoliko spominjajo na primitivne afriške maske. To napeljuje tudi na novo branje skulptur – človekova zunanja podoba, njegov obraz, osebne poteze in njegova koža so le zunanje lupine –, šele dejanja jih napolnjujejo z vsebino in življenjem.

Črtomir Frelih: Pokrajine teles

Izbor iz obsežnega opusa Črtomirja Freliha na poseben način povezuje figuralno in krajinsko slikarstvo, hkrati pa, po zaslugi izvirnega avtorskega prijema, združuje risbo, slikarstvo in grafiko. Človeška figura v abstrahirani pokrajini je ekspresija, ki jo avtor podaja z odnosom figure do prostora (narave), z odnosi med dvojicami oz. trojicami figur, s telesno govorico upodobljenih figur in tudi s svojo ustvarjalno gesto.

Črtomir Frelih: Oranžni par, akril na platno, 80 × 60 cm, 2014

Zaobljenost in vzvalovana razgibanost teles je primerljiva z oblinami oblakov, gričev in dolin. Krajinski prizori s slikovitimi vremenskimi pojavi so v zgodovini likovne umetnosti, vsaj od obdobja romantike dalje, pogosto uporabljeni kot metafore za človekova notranja razpoloženja. Nevihte kažejo na notranje napetosti in konflikte, sončni vzhodi ponazarjajo novo upanje, sončni zahodi so polni romantične nostalgije, dež, ki namaka zemljo, opisuje rodovitnost moško-ženskega odnosa, megla, zima in mraz pa prikličejo melanholično ali kontemplativno razpoloženje.

Odnos med figuro in krajino, med človekom in naravo, med razumskim in instinktivnim je vselej poln dinamične napetosti, kar Frelih poudarja s kontrasti med svetlim in temnim, med barvo in nebarvo, med težko, ekspresivno risbo in igrivo slikovitim slikarskim nanosom. Odnosi med figurami in pokrajino se tako materializirajo v kompozicijskem in vsebinskem smislu. Raziskovanje oblik pokrajin in oblin teles postane fizično otipljivo.

Motiv moškega in ženske, ki se združujeta v objemu, daje celotni seriji erotično noto. Ne moremo pa spregledati tudi namigov na religiozne vsebine. Okrogle linije, s katerimi so obkrožene nekatere glave, spominjajo na nimbe in tako sugerirajo branje podob v religioznem kontekstu: tako lahko ugledamo sveto osebo pri molitvi, si predstavljamo prizor Kristusa in Veronike ali pa figuro z razprtimi rokami, umeščeno v razsvetljeno pokrajino, vidimo kot križanje oziroma vnebovzetje. Ti navidezni vsebinski odkloni dajejo predstavljeni celoti univerzalen bivanjski pomen.

Pomembna posebnost razstavljenega ciklusa je zagotovo izvirna avtorska tehnologija, s katero Črtomir Frelih združi risbo, slikarstvo in monotipijo. Avtor na slikarsko platno s posebnim postopkom prenese podobo, naslikano na prozorno folijo. Ta tehnika zahteva izdelavo slikarskega negativa, torej zahteva tudi grafičen način razmišljanja; levo postane desno, spredaj postane zadaj. Pod bleščeče gladko gornjo površino platna se razkrivajo teksture spodnjih plasti, razgalja se zgodovina slikarjevih gest. Slike Črtomirja Freliha imajo zato posebno globino, v kateri se, kot v temnem tolmunu očesa, zrcali skrivnostna magija slikarstva.

Katja Oblak: Prostor za gib

Po svoji formalni in vsebinski plati so skulpture Katje Oblak podobne pesniški obliki haiku – podobno kot haiku zgoščeno upesni droben trenutek iz življenja narave, Katja Oblak zamrzne minljiv trenutek iz življenja figure. Prav tako njeno umetniško udejstvovanje povezuje človeško telo z naravo in gibanjem, saj v svoje ustvarjanje pogosto vključuje tudi performativne prakse, ki se naslanjajo na ples Butoh. Zaradi tega se zdi njeno dojemanje telesa bliže intuiciji vzhodnjaških, kot racionalizmu zahodnih kultur.

Katja Oblak: Ples iz cikla Sodelovanja (detajl), odtis, papir, do 185 cm, 2014

Njeno kiparstvo temelji na prvoosebni izkušnji raziskovanja meja lastnega telesa (ali teles oseb, ki so ji blizu) in njegovega giba, zato ima močan avtoportreten značaj. Hkrati pa vsaka nova postavitev kipov v prostor zahteva posebno raziskovanje odnosov in energij v prostoru. Dialogi kiparke s telesom skulpture, posamezne skulpture s prostorom in celotne postavitve z obiskovalci ustvarjajo ritem, podoben glasbi ali poeziji.

Kipi Katje Oblak zato niso zgolj mrtvi torzi ali posamezni fragmenti teles, temveč so odtisi gibov, ki v prostorski kompoziciji zapisujejo svojevrstno koreografijo. Lahkotnost gibanja teh teles omogoča neobičajen kiparski material, papir, ki tudi najbolj ustreza teksturi kože. Koža njenih kipov je odprta in zračna, zato ne pomeni ostre meje med notranjim in zunanjim, temveč notranjo energijo figur posreduje v prostor in hkrati sprejema energijo pogledov.

S papirjem ovite žične hrbtenice skulptur so fizične opore, pa tudi simboli rastočih poganjkov, ki klijejo navzgor ter napolnjujejo skulpture in prostor okrog njih z dinamično energijo rasti in življenja. Z dodajanjem avtentičnih materialov (jesenskega listja) avtorica poglablja meditativno komponento in sožitje estetike narave in človeške umetnosti.

Haptično vabljivi kipi, ki pa se jih zaradi njihove krhkosti bojimo prijeti, vzbujajo željo po nežnem, nevidnem dotiku. Prosojne upodobitve utelešajo dih in svetlobo in se zdijo minljive, kakor je minljiv trenutek v gibanju. Občutek imamo, da se skulpture Katje Oblak razblinjajo pred našimi očmi. Zato nagovarjajo z drugačnim jezikom – našo z vizualnim pogojeno zahodnjaško pozornost odvračajo od tistega, kar vidimo, k nevidnemu. Tako nas prepričujejo o pomenu in vrednosti tega, kar včasih slutimo in občutimo z drugimi čutili.

Sašo Vrabič: Odtujenost in bližina

Umetnost Saša Vrabiča je zaradi prepletanja različnih tradicionalnih slikarskih tehnologij, slogov in sodobnih medijev eklektična. A če poudarimo njegove portretne in figuralne upodobitve, najdemo dosledno zgrajen, humanističen pogled na človeka. Le-tega povzema tudi izbor razstavljenih del.

Delo *Izginjajoči poljub* je serija sedmih risb s tušem na prosojen papir, ki prikazuje par med poljubom. Intenzivnost barve je na vsaki ponovitvi šibkejša, zato se risba pred našimi očmi postopoma razblinja v nič. Zaradi upodobljenega prizora, slikarskega načina in krhkega papirnega nosilca delo deluje zelo poetično. Sašo Vrabič v svoji značilni maniri združuje več medijskih namigov. Razdelitev prizora na sekvence spominja na filmski trak. Tudi sam ljubezenski prizor spominja na prizore iz starih črno-belih filmov. Podoba se razblinja na način, ki spominja na kinematografsko tehniko ugašanja slike (fade out). Takšno zastrtje slike pogosto označuje konec filma, tako kot razvodenel poljub pomeni konec ljubezenske zgodbe. Ne nazadnje, format cele kompozicije ter prosojna tekstura slikarskega nosilca spominjata na kinematografsko platno. Na povezavo z grafičnimi tehnikami namiguje reproduciranje istega prizora in slabšanje »odtisa« (zaradi iztrošenosti matrice). Sklicevanje na množične medije (film, televizijo, tisk, fotografijo ...) ima v tem primeru tudi vsebinsko podlago. S stereotipnimi romantičnimi zgodbami, ki reproducirajo ljubezenske odnose, se sleherniki radi tako ali drugače poistovetimo.

Sašo Vrabič: Pametni telefon, akril na platno, 30 × 24 cm, 2014

Podobno kot je par na *Izginjajočem poljubu* vase zaprta celota, so tudi naključni posamezniki, zatopljeni v svoje mobilne telefone, odmaknjeni od sveta, ki jih obdaja. Vezi, ki jih pripenjajo na nevidne ljudi in dogodke za malimi škatlicami, jim hkrati preprečujejo, da bi se zavedali sveta tukaj in zdaj. Odmikajo jih od njihovih socialnih, družabnih in profesionalnih vlog. Sašo Vrabič to odtujenost ponazori z likovno praznino, ki obdaja figure. Vsakdanji ulični prizori tako dobijo še večjo pomensko globino.

Kot optimistična protiutež neosebnim portretom neznancev se na razstavi uveljavljajo družinski (avto) portreti. Intimni trenutki srečnega družinskega življenja (povzeti po fotografijah iz družinskega albuma) so polni radosti, življenja in Ljubezni z veliko začetnico, kar Vrabič likovno izrazi z dinamičnimi kompozicijami, svetlobnimi kontrasti in intenzivnimi barvami. Da je profesionalno delo mogoče in vredno preplesti z zasebnim življenjem, Sašo Vrabič dokazuje tudi s številnimi umetniškimi projekti, pri katerih sodeluje vsa njegova družina.

Vesna Bukovec: Od splošnega k posameznemu

Dialog razstavljenih ciklusov *There is no society without spectacle*[1] in *Ali me nočete, ker sem kritična* odpira vprašanja o identiteti posameznika in vlogi posameznika v družbi, hkrati pa poudarja funkcijo umetnosti pri iskanju odgovorov na aktualna družbena vprašanja.

Vesna Bukovec nas s ciklusom osmih risb spomni na delo *Družba spektakla (La Société du spectacle, 1967)* francoskega marksističnega misleca Guya Deborda.[2] Niz s spleta vzetih primerov »družbenega spektakla« ilustrira tezo, da spektakel ni skupek podob, ampak medosebni družbeni odnos, katerega posrednik so podobe. Identitetne vloge posameznikov se vselej spreminjajo glede na določeno družbeno situacijo in tako oblikujejo skupno identiteto množic; bodisi so to gledalci teniškega turnirja ali obiskovalci rock koncerta, protestniki na Wall Streetu ali vstajniki na slovenskih cestah, množica, ki čaka na hrano, ali množica, ki čaka novi iPhone, delavci tovarne v stečaju ali šolarji pri molitvi.

Vesna Bukovec: Iz serije Ali me nočete, ker sem kritična, tuš na papir, 21 × 29,7 cm, 2012

Risbe iz ciklusa *Ali me nočete, ker sem kritična* so referenca na strip z naslovom *Tinza* konceptualnega umetnika Marka Pogačnika.[3] Petinštirideset let kasneje je družbena vloga ženske še vedno podvržena stereotipom. Vesna Bukovec jo problematizira v seriji šestnajstih podob z napisi, ki na gledalca naslavljajo vprašanja: Ali me nočete, ker ... sem ženska, kritična, naivna, depresivna, ker živim v revščini, imam lastno mnenje, pričakujem otroka, ker nisem mlada in lepa, ne jem dovolj zdrave hrane in podobno.

Banalne ilustracije ob vprašanjih poglabljajo nelagodje gledalca. Namesto produkcije novih podob se Vesna Bukovec odloči za recikliranje in prerisovanje iz neskončne zaloge spletnih podob. To so fotografije, ki ilustrirajo raznolike medijske vsebine in pod katerimi v drobnem tisku nemalokrat preberemo »slika je simbolična«. Tako avtorica konceptualna izhodišča, da je umetnost bolj delo duha kot ročne izurjenosti, sooči z aktualnim stališčem o medijski onesnaženosti s podobami.

Recikliranje podob se sklada z recikliranjem družbenih stereotipov. Rutinska, neosebna in tehnicistična risba s tušem na papir formata A4 poudarja osredinjenost na vsebino in kaže na univerzalnost upodobljenega. To gledalcu omogoča poistovetenje. V ozadju na videz nevtralne risbe torej ni le ironija, cinizem in družbena kritičnost, temveč tudi osebno sugestivna sporočilnost.

Monika Ivančič Fajfar

1 Ni družbe brez spektakla.
2 Guy Debord: Družba spektakla. Komentarji k družbi spektakla. Panegirik, Koda, 1999.
3 Marko Pogačnik: Tinza, strip, objavljen v Problemih, št. 83–84, str. 672–702, 1969.

Zloženko izdalo Prosvetno društvo Soča, Kanal, zanj Ljudmila Zimic. Avtorica besedila Monika Ivančič Fajfar, lektoriral dr. Jože Gasperič. Fotografije iz arhivov avtorjev.
Naklada 450 izvodov. Tisk Kartografika d.o.o., Solkan, november 2014.